

A kérdésekre maga az író válaszol a következőkben:

Kedves Barátom!

Hozzám küldött leveled megkaptam, amelyben azt írod, hogy az „Emberpiac“ c. munkám egyik olvasója választ kér töletek regényemben néhány népi, illetve táji kifejezésre vagy jelentésre.

Igyekszem eleget tenni kérésednek, meg kell azonban mondanom, hogy az illető nagyon, nagyon járatlan lehet a dolgokban, mert ha Móriczot vagy Mikszáthot olvasott volna, ők is foglalkoznak ilyen vagy ehhez hasonló szavakkal, akkor megértette volna őket. Persze mindenütt más jelentése van a szavaknak. Van egy-két szó, amire itt választ kér, amit sokfelé használnak és van egy-kettő, amelyet csak a Nagy-Kúnságban használnak.

Hadd válaszoljak hát az elsőre:

Azt kérdi, a *darista* mit jelent? Ez nagyvárosi szó, általában Budapesten használják, megrögzött koldust jelent. Szokták mondani: ott ül már megint az a *darista* a sarkon, reszketteti a fejét vagy a kezét.

Második kérdés: *dikó-lapát*. Itt arról a lapátról van szó, amelynek egyáltalán nincs oldala. A kubikosoknál úgy ütött gyökeret ez az elnevezés, hogy a régi baráber-kubikosok, akik Boszniától Hercegovináig, onnan Lengyelországig, Ausztriáig, Franciaországig, vagy még Olaszországban is jártak, — ezt az elnevezést onnan hozták Olaszországból, mert ott más lapátot nem kaptak, csak azt és így elnevezték *dikó-lapátnak*. De ma is, ha elmész építkezéshez és megkérdezel egy öreg kubikost, felveszel egy olyan oldalatlan lapátot, azt válaszolja, hogy *dikó-lapát*.

Harmadik kérdés: *Kutyaütő*? Evvel a szóval is találkozunk sokszor nemcsak a kubikosok közt, de messze vidékeken, még gyárakban is. Általában arra az emberre szokták mondani a munkások ak'k hajs-ároskodtak, pallérokodtak: Na gyün már a *kutyaütő*, *mindég itt lödörög*, vagy *itt eszi a fene*, szokták mondani.

Negyedik kérdés: *Pállott szalonna*. Ezt vidéki emberek használják leginkább, főképpen azok az emberek, akik a régi időben sokat dolgoztak uradal-
makban és kommenció fejében kenyeret, szalonnát, krumplit, sót, paprikát kaptak. Az uradalmi magtárakban 25—30 mázsa szalonna is össze volt rakva a régi időben és az a melegben *megpállott*, megbüdösödött. Erre szokták mondani, hogy *pállott a szalonna*. Később a pondró is belesik.

Ötödik kérdés: *Levetlen, topogó*. Ez a két ételfajta a kubikosoknál volt szokásban, de a mezőgazdaságban dolgozók is nagyon sokan éltek ezzel aratásban, kapálásban. Kezdjük a *levetlennél*. Azt hiszem a *lebbencset* ismered. Vidéken az asszonyok jó vékonyra elnyújtják a tésztát, a napon kiszáritják, akkor összetörik, — ez a *lebbencs*. A főzése pedig, mikor mennyi zsír volt a szegény ember rendelkezésére, úgy gazdálkodott vele. Ezt a lebbencset a bográcsban zsírban szép pirosra megpirította és vékony karikára szelt krumplival utána feltette főni és addig főzte, míg a bográcsban meg nem lehetett fordítani. Ezt szokták mondani *tanyai levetlennel* is.

Most térjünk a *topogóra*. A *topogót* is lebbencsből főzik, csak azt nem pirítják meg zsírban, hanem a krumplit úgy készítik el, mintha paprikás-krumplit főznének, s mikor a krumpli félig megfőtt, akkor teszik rá a fehér lebbencset. Teljesen elfövi a levét és ha jócskán tesz alája zsírt az ember, akkor ez is gyönyörű szépen megfordul a bográcsban, mint a *levetlen*, ez a *topogó*. Ezt az ételt Mezőtúr, Túrkeve, Szarvas, Endrőd, Törökszentmiklós vidékén főzik, de később ez az étel a kubikosok közt annyira elterjedt, hogy aki csak volt a kubikosok közt, mind főzte.

Hatodik kérdés: *Gaggancs*. Ez marokszedő szerszám. Ezt a szót igen kevés helyen használják, inkább majdnem mezőtúri. A kaszás után ahogy

megy a marokszedő, háttal a kaszásnak, az ölébe szedi a gatz. No most milyen ez? Elkopott favillának egy ága, bele van erősítve egy kis gömbölyű fába, mondjuk a favillanyélnek a vékonyabb végébe, aminek már nincs ága, elfürészelik a vékonyát és abba beleillesztik. Ezt hívják nálunk Mezőtúron *gag-gancsnak*, mert a legtöbb helyen az országban sarlóval szedik a markot, de itt ezzel a szerszámmal.

Hetedik kérdés: *sattyog*. Ezt is többfelé használják az országban, legalább is a kubikosok közül sokan. Arra az emberre szokták mondani, hogy sattyog, aki nyugodtan megy valahová. Na *sattyog* már a Balázs, *sattyog* már a Sándor, — szokták mondani.

Nyolcadik kérdés: *Tokla*. Ez is szolnokmegyei és kúnsági szó, de másutt is hallottam már. Vidéken a parasztnak nincs matracuk, csak szalmazsákjuk, mikor lefekszik az öreg paraszt-ember, a lepedő már jó régi, a kicsévelt kalász átbújik a szalmazsákon, meg-megszúrja a farát az embernek. De arra is szokták mondani az alföldiek, amikor nyáron kimegy aratni, leszakít egy szép kalászt, amiben gyönyörködik, kifújja belőle a *toklát*, tiszta szem marad a markában.

Kilencedik kérdés: *töröksáfrány*. Ezt vidéken a régi sivár világban nagyon sok ház udvarán láttunk. Először olyan, mint a szalmavirág, amíg ki nem nyílik; mikor kinyílik, sárgás-piros. Ezt megszáritják az asszonyok a napon, mozsárban megtörik, befőltés üvegekbe rakják, lekötik, törött paprika helyett használják levesbe, s színt ad az ételnek.

Tizedik kérdés: *karolta a földet*. Ezt kubikosok szokták használni, mégpedig arra értik, hogy nem talycskára, nem kordéra, nem szekérre, nem csillére, hanem karral dobják el öt-hat méter távolságra lapáttal vagy ásóval. Ez a *karolás*.

Tizenegyedik kérdés: *mis-másol*. A kubikosoknál, de vidéken is szokták mondani. Ezzel a szóval találkoztam Tolnában, Szatmárban, Szabolesban, Pest megyében, Békés megyében. Elhazudja, eltagadja a dolgot, azt jelenti.

Tizenkettedik kérdés: *Csizma-cipő*. Az Alföldön a bilgerlit az öreg paraszt nyilván még ma is *csizma-cipőnek* mondja. Emlékszem gyerekkoromból, amikor a románok bent voltak nálunk, ilyen végigfűzős cipőjük volt, mint a bilgerli, erre azt mondták az öregek: ilyen végigfűzős cipő jó lenne nekünk, vagy bakancs, vagy *csizma-cipő*.

Tizenharmadik kérdés: *postorkodik*. Ezt a szót is sokfelé használják. Az asszony *postorkodik* a főzéssel, az asszony ott *postorkodik* a mosóteknő mellett. Az egyik helyen azt mondják, hogy bibelődik, a másik helyen, hogy *postorkodik*. A Kúnságban több helyen mondják, hogy *postorkodik*.

Tizennegyedik kérdés: *hajdermennykő*. Ezt is paraszt emberek használják. Különösen a tanyavilágban élők mondják. Annyit jelent, mintha azt mondanám, mi a jó istennek esimárod, *ugyan mi a hajdermennykőnek csinárod azt?* Kiesibe káromkodás. Mikor mérges az ember, de nagyon nem akar káromkodni, akkor azt mondja, *mi a hajdermennykőnek*, mi a jó istennek?

Azt hiszem, minden kérdésre válaszoltam és ha még kerülne olyan szó a könyvemben, amit nem értenek meg az olvasók és ezért Hozzátok fordulnak, nagyon szívesen adok mások is választ. Egyúttal megígérem hogy a legközelebbi alkalommal felkereslek és ott majd bővebben elbeszélgetünk.

Maradok meleg baráti és elvtársi üdvözlettel

Budapest, 1951. október 1.

Kamjén István